

RANA KOMMUNE: FREMTIDENS OPPVEKSTSTRUKTUR 2025-2028

HØRINGSNOTAT

HØRINGSSVAR FRA RØDT RANA.

«De fleste forslagene i høringen bærer preg av et ønske om å hente inn tynt utredede økonomiske gevinster på bekostning av barnas beste»

(Felles FAU i Rana i leserbrev 14.05.2025)

Administrasjonen i Rana Kommune har initiert en større prosess med mål om en helt ny oppvekststruktur i Rana de nærmeste årene. Grunnen til dette er i hovedsak oppgitt til følgende: Barnetallet i Rana (i likhet med stort sett resten av Norge) går ned, og det blir stadig vanskeligere å rekruttere personell til stillinger i skole og barnehage, også fast tilsatte, men framfor alt vikarer. I tillegg kommer at antallet eldre i kommunen stiger. Utgiftene til pleie og omsorg for denne aldersgruppen forventes å gå kraftig opp de nærmeste årene, i likhet med behovet for kvalifisert personell.

Etter en omfattende prosess med bl.a. folkemøter og diverse innspill foreligger et høringsnotat som er tenkt å danne grunnlaget for det endelige politiske vedtaket i saken i andre halvdel av juni 2025. Notatet inneholder 8 forskjellige alternativer til framtidig oppvekststruktur. Som en aktiv deltaker i samfunnsdebatten i kommunen ønsker Rødt Rana å gjøre rede for vårt syn på det foreliggende notatet - og dele tanker rundt framtidens oppvekststruktur.

I dette forholdsvis kortfattede svaret vil vi først knytte en del kommentarer til ulike svært problematiske sider ved de forskjellige alternativene, og til det som framstilles som uoverkommelige økonomi-, demografi- og rekrutteringsutfordringer. Vi kommer også til å nevne noen juridisk sett betenkelige sider ved forslagene, og til slutt til å peke på hvilket alternativ Rødt Rana går for.

Noen tanker rundt økonomi.

For oss, i likhet med mange andre innbyggere i Rana (jfr. Sitatet fra FAU over) handler saken først og fremst om økonomi. De fleste mennesker, uansett ståsted, er enige om at Rana Kommune har en nesten oppsiktvekkende god økonomi til norsk kommune anno 2025 å være. Kommunens administrasjon hevder at man er nødt til å gjøre strukturgrep, da det på relativt kort sikt ikke er

bærekraftig å drive nåværende oppvekststruktur - i tillegg til økende utgifter på andre områder. Fortsetter vi som i dag, havner vi om kort tid på den fryktede ROBEK-lista, er omkvedet.

Rødt forstår hvordan det nåværende kommunale inntektssystemet virker, men vi er ikke enige i at dette skal være fullstendig avgjørende for hvordan vi tenker om skoler, barnehager og unges oppvekst i framtida. Vi savner for eksempel en helt annen offensiv mot statens åpenbare underfinansiering av kommunene: Siden tidlig på 90-tallet har kommunene fått stadig nye oppgaver (HVPU-reform, 6-årsreform og mange, mange flere). Alle disse nye og utvida kommunale oppgavene har vært underfinansiert av staten, og kommunene har over år kommet i et stadig større økonomisk uføre. Den statlig bestemte regnskapsføringa av pensjonspremiene for de kommunalt ansatte har bidratt til å dekke over kommunenes faktiske økonomiske situasjon. Bare denne faktoren har medført at staten pr. 31.12.2023 skylder kommunene 66 milliarder kroner, det såkalte premieavviket. I stedet for å gjøre felles front mot staten for å få retta opp denne urettferdigheten, satser politisk ledelse og administrasjon i kommunene, også i Rana, på en stortstilt nedbygging av kommunale tjenester og lovpålagte oppgaver - herunder en tilnærma rasering av skole og barnehagestruktur. I høringsnotatet forsvares dette med at man ønsker bedre kvalitet framfor mange bygg, men kvaliteten som det vises til er som regel dårlig underbygd, og bærer mer preg av spekulasjoner og ønsketenkning enn av faktisk konkret kunnskap om årsak og virkning på området.

Vi er også uenig i at det å ha et godt barnehage- og skoletilbud i kommunen kun skal bokføres på «drifts- og utgiftssida». Vi mener at kommunen må foreta et verdivalg og begynne å se på dette som et område man må begynne å investere i, investere i framtida, rett og slett. Eller, for å bruke et favorittuttrykk fra politisk ledelse: legge til rette for vekst. En kommune med en skole- og barnehagestruktur som er skrapa helt ned til beinet er IKKE en kommune som får unge til å ønske å flytte dit. Det skaper verken bo- eller blilyst.

Om folketall og demografi

Den optimistiske «30 000 innbyggere i Rana»-visjonen for ti år siden varte til Freyr for godt kasta kortene. Nå har stemninga snudd fra optimisme og framtidstro til nærmest pessimisme. Folketallet ligger tilnærmet stabilt på knapt 26 000, men befolkninga som helhet blir eldre. Dette er et gjennomgående tema i høringsnotatet fra kommunen: Barnetallet går ned. Likevel er det et par ting som er viktig å slå fast. *Ingen av skolene som finnes i kommunen i dag kan karakteriseres som «små» skoler.* De ligger alle et sted mellom mellomstore (rundt 100) til svært store, som Rana U. Runden med nedlegging av små skoler på bygda har Rana vært gjennom. Hvis man ser på

elevtallsprognosene for barneskolene viser samtlige skoler en liten men slett ikke vesentlig nedgang i elevtallet. Sånn sett finnes det ingen god grunn til å legge ned noen av disse. Disse små «nedgangene» på de forskjellige barneskolene fører i sin tur til en viss nedgang i elevtallet for den største byskolen, Rana U. Men den er lite berørt av strukturplanene.

Om rekruttering.

Ett argument som ofte brukes fra administrasjonen for å rettferdiggjøre nedskjæringer og nedlegginger i Rana-skolen er at « det hjelper ikke hvor mye penger vi bruker - det er folk som mangler» - et problem som finnes over hele landet. Det er da også sant at f.eks. søkingen til studier for lærere (både grunnskole og barnehage) har gått ned de siste årene.

Men: Er det virkelig sant at vi mangler kvalifiserte lærere og barnehagelærere i Norge? Ikke helt. Tall fra Utdanningsforbundet forteller at det pr i dag finnes 40 000 lærere og 18 000 barnehagelærere som IKKE jobber som lærere eller barnehagelærere. Hvorfor er det sånn? Hvorfor har de skifta jobb? Har noen prøvd å finne ut av det?

Rødt tror at vi kan påvirke samfunnet rundt oss ved å ta målbevisste politiske grep. Vi tror at det er mulig å mobilisere vesentlige deler av denne arbeidskraftreserven tilbake til de jobbene de egentlig er kvalifiserte for. Men det krever en målbevisst, kunnskapsbasert og langsiktig satsing - det holder ikke med f.eks. en påkostet annonsekampanje, og dette er noe som kommunale og statlige myndigheter må gå sammen om.

Litt om (mat)beredskap i ei urolig tid.

I disse dager og måneder har samfunn og media av forståelige grunner pga av hendelser utenfor grensene våre (krig av ymse slag, sammenbrudd av energiforsyning, generell uforutsigbarhet osv.) et mye skarpere fokus på temaer som sikkerhet og beredskap, ikke minst på energi- og matforsyning. Vi har alle fått brosjyrer i posten med oversikt over hva vi bør ha i heimen til en hver tid - i tilfelle «noe» skulle skje. Derfor har et ord som «sjølforsyning» fått en ny aktualitet. Rødt finner det derfor svært betenkelig at de fleste alternativene innebærer nedlegging av skolene på Skonseng, Storforshei og Utskarpen (spesielt i førstnevnte tilfelle), som alle er skolekretser der den overveiende delen av matproduksjon i kommunen foregår. Det er naivt å tro at skolenedleggelse ikke har negative konsekvenser for bo - og blilyst på bygdene. Mulige konsekvenser for matsikkerhet er IKKE vurdert som relevant ved utarbeidelse av høringsnotatet, i følge Kommunaldirektøren. Dette er, som Rødt ser det, en alvorlig unnlattelsessynd.

Det man heller ikke har tatt med i regnestykket i iveren etter å legge ned skoler på bygda, spesielt Skonseng, er konsekvensene for andre skolekretser på mellomlang sikt: Dersom man legger ned skolen på Skonseng i dag - hva vil det ha å si for elevgrunnlaget for Storforshei U om bare noen få år? Dette er noe som overhodet ikke er nevnt i høringsnotatet.

Rødt sine tvil rundt lovligheten i planene.

Barnets beste.

Prinsippet om barnets beste er lovfestet i grunnloven § 104 og FN's barnekonvensjon artikkel 3, som slår fast at alle handlinger eller avgjørelser som omhandler barn, skal ha barnets beste som et grunnleggende hensyn. Utdanningsdirektoratet påpeker i sin veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen s. 5 punkt 4:

«Barnets beste skal trekkes inn fra starten og skal gjennomsyre saksbehandlingen, ikke bare når saken er ferdig forberedt, og det er vanskelig å endre det som er foreslått». I denne prosessen har riktignok barn vært hørt i skoler og barnehager gjennom et formalisert og temmelig hastverkspreget opplegg, men det er vanskelig å se at barnets beste har «GJENNOMSYRET» saksbehandlingen fra A til Å, f.eks. når en har laget strukturalternativer som innebærer bussreise der saksbehandlerne, og ikke barn og foreldre, har fått legge føringer for hva som er akseptabel reisetid.

Nærskoleprinsippet

Nærskoleprinsippet er nedfelt i Opplæringsloven, §2 -6. I skriv fra UDIR 01 08 2024 står det:

Første punktum fastslår det såkalte nærskoleprinsippet. Det betyr at grunnskoleelever skal ha rett til å gå på den skolen som ligger nærmest eller den skolen i nærmiljøet som de sogner til. Annet punktum gjelder for saksbehandlingen, og åpner for at den enkelte kommunen kan gi kommunale forskrifter om hvilke skoler de ulike områdene i en kommune skal sogne til. Slike forskrifter angir såkalte kommunale skolekretsgrenser. Også disse må ivareta nærskoleprinsippet.

De fleste alternativene i høringsnotatet går inn for nedleggelse av Skonseng skole. I tillegg til at skolenedleggelse krever etterfølgelse av et omfattende regelverk, burde det være nok å vise til en avgjørelse (59/20) fra Statsforvalteren/Fylkesmannen i Nordland 17.07.2020 til Narvik Kommune, der det står: «Nærskoleprinsippet bygges på at det som det klare utgangspunktet vil være barnets

beste å gå på skolen i nærmiljøet. Når kommunen skal fravike en så tydelig rettighet for elevene vil det være klart at barnas rett til et trygt fysisk skolemiljø og læringsmiljø ikke kan bli ivaretatt på andre måter enn å bli flyttet til en annen skole.»

En kan umulig hevde at det er i strid med barnas rett til et trygt skole- og læringsmiljø at de fortsetter å gå på Skonseng skole - en mellomstor velfungerende skole med over 100 elever. Slik vi ser det er disse planene klart i strid med Opplæringslova.

Manglende forankring i kommunens planverk.

Dersom en kommune skal gå til strukturendringer som innebærer nedlegging av skoler og flytting av elever må dette være forankret i kommunens planverk. I samfunnsdelen av Ranas kommuneplan for 2024 - 2036 står det ingenting om at ei storstilt strukturendring er på trappene. Tvert i mot sies det at man skal satse på levende

lokalsamfunn i HELE kommunen. Den viser til befolkningsnedgang og aldring, og behov for robuste nærmiljø med offentlige tjenester, og legger vekt på bærekraftig utvikling, god ressursbruk og desentralisert tjenesteyting. Ord som "skolestruktur" eller "skolenedlegging" finnes ikke. Likevel er det nettopp det kommunen nå foreslår: en sentralisering som svekker distriktene og går på tvers av planens mål. Planene om å legge ned Skonseng, Ytteren og Storforshei, som finnes i ett eller flere av alternativene, er ikke nevnt i Kommuneplanen, og dét er heller ikke en generell strategi for sentralisering - som høringsnotatet i realiteten innebærer.

Landslaget for Nærmiljøskolen viser til det strenge regelverket som gjelder i forbindelse med skolenedleggelser/strukturendringer, som f.eks innebærer en kommunal forskrift om grenseendring av skolekretser, konsekvensutredninger, og - svært relevant i dette tilfellet: uavhengig av politiske vurderinger *som følge av budsjettvedtak*.

I «vårt» tilfelle er det vel nettopp snakk om konsekvenser av et budsjettvedtak!

SLUTTORD.

I dette høringssvaret har Rødt prøvd å være generelle og prinsipielle, uten å gå for detaljert inn på enkeltområder. Vi er et politisk parti, og ikke en interessegruppe. Vi har også stort sett holdt oss til «skoledelen» av høringsnotatet, og sagt mindre om barnehagene, som også er berørt av

strukturendringene. Det skyldes blant annet at sånn som Rødt ser det finnes det *ingen gode, fornuftige eller rasjonelle grunner til å gjøre de grepene notatet foreskriver, annet enn rent økonomiske*. Det er umulig å forstå hvorfor en legger ned Mjølan barnehage - en godt fungerende og veldrevet barnehage med kanskje kommunens fineste uteområde, eller vil legge ned Båsmo Barnehage med 1,8 % sykefravær(!) annet enn som rent økonomiske sparetiltak.

Det er dessverre flere indikasjoner på at tilliten til politikerne i Rana er relativt lav i befolkningen. Dette kom f.eks. fram i fjorårets DEMRE - undersøkelse om lokaldemokrati. Rødt tror at en av årsakene til dette er måten skole- og barnehagestruktur har blitt håndtert på. I så måte framstår Ytteren skole som et grelt eksempel. Denne skolen var opprinnelig planlagt som ungdomsskole. Så - av budsjettensyn, og nærmest i siste liten ble den «omklassifisert « til barneskole, og åpnet i 2017. Nå foreligger det planer om avvikling og ny klassifisering til en kjempestor barnehage med over 200 barn. Administrasjonen har tidligere reagert på at uttrykket «gigantbarnehage» brukes, men Rødt mener at det er på sin plass her.

En annen sannsynlig årsak er det såkalte «skoleløftets» skjebne. For ikke lenge siden stod politikere fra samtlige partier og lovte at de skulle bevare skolestrukturen i Rana. Nå ser vi at flere skoler er i spill.

Konklusjon.

Rødt står for sitt skoleløfte! Derfor, og på bakgrunn av alt det ovennevnte, blir Rødt stående igjen med at det eneste alternativet som er akseptabelt, fornuftig og framtidsretta for oss i høringsnotatet, er 0-alternativet.